

ΤΑΞΗ: Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ / ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ημερομηνία: Κυριακή 13 Απριλίου 2014

Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των παρακάτω όρων:

- A.** Ιερή Συμμαχία.
- B.** Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάνης.
- Γ.** Δόγμα Τρούμαν.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α2

Να αντιστοιχίσετε το περιεχόμενο της στήλης Α με αυτό της στήλης Β.
 (Μία επιλογή της στήλης Β περισσεύει.)

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β
1. Γκαμάλ Αμπτέλ Νάσερ 2. Χ. Χίμλερ 3. Α. Γιοντλ 4. Λεχ Βαλέσα 5. Αγιατολάχ Χομείνι	Α. Αρχηγός της Γκεστάπο και των Ες-Ες Β. Στρατηγός- διοικητής στρατιωτικών δυνάμεων στην Ελλάδα. Γ. Ηγέτης της ισλαμικής επανάστασης στο Ιράν Δ. Αιγύπτιος ηγέτης Ε. Στρατηγός- υπέγραψε την άνευ όρων συνθηκολόγηση της Γερμανίας Στ. Ηγέτης εργατικού συνδικάτου «Αλληλεγγύη».

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β1

Ποιες ήταν οι πρώτες προσπάθειες συγκρότησης του ελληνικού κράτους το 1830;

Μονάδες 12

ΘΕΜΑ Β2

Σε τι διέφερε η νέα αποικιοκρατία των ευρωπαϊκών χωρών από προγενέστερες φάσεις του φαινομένου και ποια ήταν τα κίνητρα της αποικιακής εξάπλωσης των μητροπολιτικών χωρών;

Μονάδες 13

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται να αναφερθείτε στους παράγοντες που ευνόησαν την έκρηξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και στις διεθνείς κρίσεις πριν από αυτόν.

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α΄

[...] Είναι γεγονός, βέβαια, ότι το σύστημα των συμμαχιών είχε λειτουργήσει πριν το 1914, όταν οι σύμμαχοι είχαν παρόμοιες στρατηγικές και πολιτικές ανάγκες, αλλά είχε αποτύχει να επηρεάσει την πολιτική τους όταν τα κοινά συμφέροντα απουσίαζαν. Έτσι, η γαλλορωσική συμμαχία είχε σαφές νόημα το διάστημα που και οι δύο χώρες είχαν λόγους να φοβούνται τη Γερμανία, αλλά ήταν φανερό πως δεν θα εφαρμοζόταν έξω από την Ευρώπη. [...] Η γερμανο-αυστριακή συμμαχία είχε νόημα όσο η γερμανική κυβέρνηση θεωρούσε απαραίτητη την ύπαρξη της Αυστροουγγαρίας για τη διατήρηση της ισορροπίας των στρατιωτικών και πολιτικών δυνάμεων στην κεντρική και την ανατολική Ευρώπη. Πράγματι, μόλις ο Γερμανοί άρχισαν να καταλαμβάνονται από το φόβο της περικύκλωσης, ειδικά, μετά την αγγλο-ρωσική συμφωνία του 1907, η Αυστροουγγαρία παρουσιαζόταν ως η μοναδική αξιόπιστη σύμμαχος τους, την οποία όφειλαν να υποστηρίξουν με κάθε κόστος. Εξάλλου, για την αυστροουγγρική κυβέρνηση, όσο ευάλωτη κι αν ήταν απέναντι στους Γερμανούς και στην καταπιεστική και προστατευτική στάση της Γερμανίας απέναντί της, η γερμανική υποστήριξη ήταν το μοναδικό μέσο που θα της επέτρεπε να ελπίζει στη διευθέτηση του νοτιοσλαβικού προβλήματος χωρίς την ανάμειξη της Ρωσίας.

[...] Αν και το 1912 η Ιταλία ανανέωσε την Τριπλή Συμμαχία της με τη Γερμανία και την Αυστροουγγαρία, είχε επίσης βελτιώσει τις σχέσεις της με τη Γαλλία και ήταν πρόθυμη να συνεργαστεί με τη Ρωσία προκειμένου να προωθήσει τις επιδιώξεις της στα Βαλκάνια [...] Παρά την ιταλοαυστριακή συμμαχία, λοιπόν, οι σχέσεις των δύο χωρών ήταν αδύνατο να γίνουν εγκάρδιες. Μπορούσαν, όμως πάντα να επιδεινωθούν και μάλιστα με ασήμαντες αφορμές. [...] Επομένως, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι, όταν ξέσπασε ο πόλεμος, η Ιταλία αρνήθηκε να ακολουθήσει τους συμμάχους της.»

James Joll, *Η Ευρώπη 1870-1970*, Μτφρ. Ελπίδα Κ. Βόγλη – Επιμ. Λουκ. Ι. Χασιώτης, Θεσσαλονίκη, Βάνιας, 2006, σσ.246-248

ΚΕΙΜΕΝΟ Β΄

[...] Ο Αμερικανός καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Σικάγο, ιστορικός William Hardy McNeill, προσφέρει μια δημογραφική ερμηνεία για τη μεγάλη σύγκρουση. Η κοινωνική αναστάτωση αρχίζει από την ύπαιθρο με την επιβίωση (χάρη στην ιατρική) όλο και περισσότερων γόνων αγροτών. Όταν η κατάτμηση της γης έφθασε στα όριά της, για τους άκληρους έμεναν οι λύσεις της αστυφιλίας, της μετανάστευσης και της επανάστασης. Η αδιάκοπη, εξάλλου, οικονομική ανάπτυξη του δέκατου ένατου αιώνα έφθασε και αυτή στα όριά της γύρω στην τελευταία δεκαετία του. Μεταξύ 1885 και 1914 η μετανάστευση στις ΗΠΑ, στη Σιβηρία και στον Καύκασο μετακίνησε πλήθος ανθρώπων. [...] Όμως η λύση της μετανάστευσης δεν ειρήνευσε τις περιοχές αυτές. [...] Η Γερμανία, παρά το μεγάλο της δημογραφικό πλεόνασμα (866.000) κατά την πρώτη δεκαετία του εικοστού αιώνα, κατάφερε χάρη στη βιομηχανική της ανάπτυξη να απορροφήσει τον νεανικό της πληθυσμό. Αντίθετα, ανατολικά και νότια της Γερμανίας οι σλαβικές χώρες δεν μπόρεσαν να επαναλάβουν τη γερμανική ανάπτυξη. Ο φόβος των άνεργων Σλάβων στα σύνορά τους οδήγησε τους Γερμανούς σε έναν αντισλαβισμό που διευκόλυνε την κήρυξη του πολέμου το 1914.»

Θάνος Μ. Βερέμης, *Ο σύγχρονος δυτικός κόσμος, 20^{ος} – 21^{ος} αιώνας*, Αθήνα, εκδ. Gutenberg, 2007, σσ.19-20

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ΄

«Οι σχέσεις με τη Γερμανία συνέχισαν να επιδεινώνονται. Ο ναυτικός ανταγωνισμός εντάθηκε καθώς και οι δύο χώρες κατασκεύασαν πολεμικά πλοία τύπου Dreadnought. [...] Η δεύτερη κρίση στο Μαρόκο (1911), όταν το γερμανικό πολεμικό «Πάνθηρ» στάλθηκε στο Αγκαντίρ, υποχρέωσε τη Μ.Βρετανία να απειλήσει με πόλεμο. Η κρίση ενδυνάμωσε τις αγγλο-γαλλικές σχέσεις και οδήγησε στο αγγλο-γαλλικό Ναυτικό Σύμφωνο (1912).[...] Παράλληλα, όμως, ο Γκρέι συνέχισε την προσπάθεια βελτίωσης των σχέσεων με τη Γερμανία με σημαντική επιτυχία τη συνεργασία των δύο χωρών κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-13).

Το 1914 η Βρετανία δεν ήταν ακόμη απολύτως αφοσιωμένη σε μια συμμαχία με τη Γαλλία και τη Ρωσία και μολονότι η κρίση εντάθηκε μετά τις δολοφονίες στο Σεράγεβο, η Αγγλία ακόμη φαινόταν ότι θα μπορούσε να παραμείνει ουδέτερη. Η γερμανική εισβολή στο Βέλγιο πυροδότησε την έξοδο της χώρας από την ουδετερότητα με την κυριαρχούσα άποψη πια να επιχειρηματολογεί ότι ένας γερμανικός θρίαμβος θα αναστάτωνε την ισορροπία των δυνάμεων και θα απειλούσε τα εμπορικά συμφέροντα της Βρετανίας».

(Βιβλίο Ιστορίας Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για τις Advanced Subsidiary εξετάσεις της Μ.Βρετανίας), Michael Scaife, *Modern British and European History*, εκδ. Letts, 2006, σ.56 (Μετάφραση για τις ανάγκες των Επαναληπτικών Θεμάτων Ο.Ε.Φ.Ε. 2014, Ηρακλής Ζωγράφος)

ΘΕΜΑ Δ1

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και τις πληροφορίες του ιστορικού παραθέματος να αναφερθείτε στην εσωτερική πολιτική κρίση και τις αιτίες που οδήγησαν στην ένοπλη ρήξη μετά την αποχώρηση των γερμανικών στρατευμάτων (τέλος Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου) στην Ελλάδα.

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α΄

[...] Τελικά, προς το τέλος της κατοχής υπήρχαν τρεις φορείς εξουσίας. Η ΠΕΕΑ (Πανελλήνια Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης) στα βουνά, η κυβέρνηση Ράλλη στην Αθήνα και η κυβέρνηση Παπανδρέου, στο εξωτερικό. Το ΕΑΜ και ο ΕΛΑΣ επικρατούσαν στην ελληνική επαρχία, όχι μόνο στις δύσβατες περιοχές. Μέσω των πολιτικών τους οργανώσεων είχαν ισχυρή παρουσία και στις πόλεις. Ακόμα και στη διαιρεμένη Αθήνα, όπου σχεδόν κάθε βράδυ ξεσπούσαν συγκρούσεις κατά μήκος των ορίων, που χώριζαν τις λαϊκές, τις προσφυγικές συνοικίες, όπου κυριαρχούσε ο ΕΛΑΣ, με τις πιο κεντρικές και αστικές, όπου κυριαρχούσε η Χ, η Χωροφυλακή και τα Τάγματα Ασφαλείας, ήταν αμφίβολο το ποιος θα ήταν ο κύριος της κατάστασης στη γερμανική αποχώρηση. Στη Μακεδονία η σύγκρουση ακολουθούσε μερικές φορές πολιτισμικούς διαχωρισμούς, όπου σλαβόφωνοι, τουρκόφωνοι πρόσφυγες του Πόντου και άλλες πολιτισμικές ενότητες έκαναν τις δίκες τους επιλογές, με γνώμονα τη μεταξύ τους αντιπαλότητα. Στο Κιλκίς, τον Οκτώβριο του 1944, ο ΕΛΑΣ διασκόρπισε μία μεγάλη συγκέντρωση αντί-ΕΑΜικών δυνάμεων, αποτελούμενων κυρίως από Πόντιους, με βαρύτατες απώλειες και στις δύο πλευρές. Την παραμονή της απελευθέρωσης, τα δυο από τα αντιμαχόμενα στρατόπεδα, το ΕΑΜ και η κυβέρνηση Παπανδρέου ήρθαν σε συμφωνία και δημιουργήθηκε κυβέρνηση εθνικής ενότητας. Αυτό απέτρεψε την άμεση γενίκευση της εσωτερικής σύγκρουσης, για ένα βραχύ τουλάχιστο διάστημα. Το κοινωνικό και πολιτικό ρήγμα όμως ήταν βαθύ, καθώς μάλιστα το τροφοδοτούσε το μίσος από τους προηγούμενους αλληλοσπαραγμούς. Στις αρχές Δεκεμβρίου άρχισε η μάχη της Αθήνας, τα Δεκεμβριανά. Κράτησε περισσότερο από ένα μήνα, παρά την ανάμιξη ισχυρών βρετανικών δυνάμεων, πράγμα που πιστοποιούσε τον φανατισμό και την αποφασιστικότητα των ημερών. Οι δυνάμεις της Αντίστασης ηττήθηκαν τελικά στη μάχη αυτή και τον Φεβρουάριο συνθηκολόγησαν στη Βάρκιζα. Τελικά, ούτε αυτό ήταν αρκετό. [...]

Γ. Μαργαρίτη, «Η αδύνατη ενότητα των αντιστασιακών ομάδων, Κατοχή και Αντίσταση 1941-1945», *Ε Ιστορικά*, Ελευθεροτυπία, σ. 194.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β΄

[...] Το ζήτημα των πολιτικών συσχετισμών στη μεταπολεμική Ευρώπη απασχολεί τη βρετανική κυβέρνηση, τουλάχιστον από το φθινόπωρο του 1941. Ιδιαίτερα το βρετανικό ενδιαφέρον εστιάζόταν στην αύξηση της Βρετανικής Επιρροής στη Ν.Α. Ευρώπη. Η «συμφωνία των ποσοστών» (μεταξύ Στάλιν και Τσόρτσιλ στη Μόσχα)

τον Οκτώβριο του 1944 καθησυχάζει προσωρινά τους Βρετανούς για τις κινήσεις της Σοβιετικής Ένωσης.

Αναφορικά με την Ελλάδα, η κύρια συνισταμένη της βρετανικής πολιτικής ήταν η στήριξη ενός καθεστώτος το οποίο, μετά τον πόλεμο, θα πρέπει να στραφεί προς τη Βρετανία για να αντιμετωπίσει τη ρωσική επιρροή. Συνεπώς αμέσως μετά την απελευθέρωση η στήριξη για την εδραίωση της κυβέρνησης εθνικής ενότητας θα αποτελέσει το κύριο μέλημα της βρετανικής κυβέρνησης και την κύρια αιτία της πολιτικής έντασης που θα ακολουθήσει. Η κυβέρνηση Παπανδρέου ήταν μόνο κατ' όνομα κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας, γιατί, στην ουσία, επρόκειτο για μείγμα μέτριων μάλλον προσωπικοτήτων, χωρίς κοινό οραματισμό ή πρόγραμμα, που δεν ενέπνεαν ιδιαίτερη εμπιστοσύνη στο λαό. [...]

Η αντιμετώπιση του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ αναγορεύεται σε κεντρικό άξονα των μελλοντικών πολιτικών εξελίξεων. [...]

Ως αντίπαλο δέος στον ΕΛΑΣ τέθηκε η «Ορεινή Ταξιαρχία», η οποία είχε συγκροτηθεί μετά τις στάσεις του 1944 στη Μέση Ανατολή και ύστερα από τις εκκαθαρίσεις όλων των αριστερών στοιχείων στο στρατό. [...]

Σε εξισορρόπηση για τον αφοπλισμό του ΕΛΑΣ, το ΚΚΕ ζήτησε τον αφοπλισμό της Ορεινής Ταξιαρχίας και του Ιερού Λόχου. Επήλθε κατ' αρχήν συμφωνία ότι όλες οι αντιστασιακές ομάδες θα αφοπλίζονταν και ότι θα συγκροτούνταν νέος εθνικός στρατός. Προσωρινά φάνηκε πως βρέθηκε ένα σχήμα αποστράτευσης και ο αφοπλισμός αναγγέλθηκε για την 1-10 Δεκεμβρίου. Δεν άργησαν όμως οι διαπραγματεύσεις να διακοπούν και το σχέδιο αφοπλισμού να καταρρεύσει. Ο Παπανδρέου είχε ήδη διαβεβαιώσει τον Λίπερ ότι δεν επρόκειτο να δεχτεί το σχετικό αίτημα του ΚΚΕ. Για τον ίδιο τον Τσόρτσιλ, η Ταξιαρχία και ο Ιερός Λόχος αποτελούσαν τη μόνη συμπαγή μονάδα του ελληνικού στρατού, η οποία θα μπορούσε να δραστηριοποιηθεί στην τεταμένη πολιτική κατάσταση.

Την 1^η Δεκεμβρίου 1944 η κρίση είναι πλέον σε εξέλιξη. Ο στρατηγός Ρόναλντ Σκόμπι, διοικητής των βρετανικών δυνάμεων στην Ελλάδα, με αυστηρές δηλώσεις διακηρύσσει την πρόθεσή του να διατηρήσει την τάξη και διατάζει τον ΕΛΑΣ και τον ΕΛΕΣ να παραδώσουν τα όπλα ως τις 10 Δεκεμβρίου, όπως είχε προγραμματιστεί. Στις 2 Δεκεμβρίου οι υπουργοί του ΕΑΜ αρνούνται να υπογράψουν το διάταγμα για τον αφοπλισμό και παραιτούνται από την κυβέρνηση. Το ΕΑΜ καλεί το λαό σε αντικυβερνητική διαδήλωση την Κυριακή 3 Δεκεμβρίου στην Αθήνα, την οποία θα ακολουθούσε γενική απεργία στις 4 Δεκεμβρίου.

Η διαδήλωση, η οποία πραγματοποιήθηκε στην πλατεία Συντάγματος, ήταν ογκώδης και ειρηνική. Ωστόσο η αστυνομία επιτέθηκε στο συγκεντρωμένο πλήθος, με αποτέλεσμα να υπάρξουν πολλοί νεκροί και τραυματίες. Την επόμενη, οι επιθέσεις εξαπλώθηκαν σε όλη την Αθήνα και τον Πειραιά.

Γιούλας Κουτσοπανάγιου, «Δεκεμβριανά Βάρκιζα, Η Ελλάδα τον 20^ο αιώνα 1945-1950», *Επτά Ημέρες Καθημερινή*, σ. 10-11